

**Commentaria et disputationes scholastica in Summam D.
Thomae Aquinatis**

Nazarius, Johannes P.

Coloniae, 1621

Prima Controversia. An si Spiritus sanctus non procederet à filio
distingueretur realiter ab eo?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-82303](https://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:hbz:466:1-82303)

filium. Secundum est: Spiritus sanctus est spiritus filij. Tertium est: Spiritus sanctus est a patre per filium. Quartum est: quidam eorum dicuntur concedere, quod Spiritus sanctus sit a filio, vel profluat ab eo; non tamen quod procedat. Ex quibus dictis arguit eos ignorantiae vel posteriæ; quoniam secunda pars ultimi dicti repugnat priori parti eiusdem dicti & omnibus alijs; quod sic probat. Procedere est communis inter omnia spectantia ad originem; ergo ex quo cuncte concessa pertinent ad originem, puta ordine seu esse ab alio seu profluere ab alio, sequitur affirmatio processionis; igitur priores affirmations repugnant negationi processionis. Antecedens probatur; quoniam utimur nomine processionis ad designandum qualemque originem; sicut quod linea procedit a puncto, radius a sole, rius a fonte; & similiter in quibusunque alijs.

Expositio Textus.

ADVERSUS errorem Graecorum negantium Spiritum sanctum a filio procedere dispusat accuratissime S. D. de potentia q. 10. art. 4. & in 4. contra gentiles cap. 24. & 25. & alibi saepe; cuius diligentiam imitati sunt recentiores eius interpres Torres, Ban. Zumellus, Mol. Val. Vasq. disp. 146. & Suarez lib. 10. de Trin. cap. 1. qui sacrarum litterarum oracula, SS. Patrum tam Latinorum quam Graecorum dicta, Conciliorum generalium de cœlo, veritatem confirmandam & schismatricorum errores confutandos summa diligentia collegunt, & subtiliter ac prudenter examinarunt: adeo vt actum agere videatur quisquis ad huius argumenti materiam amplius illustrandam, noua conferre tentauerit. Videat igitur quicunque voluerit, apud prædictos interpres amplissimam locorum siluum catholicam veritatem absolutissimè comprobatum. Quem sensum habuerint Graeci catholici dicentes Spiritum S. a patre procedere, non autem a filio: explicat S. Th. in 1. dist. 12. q. vna a. & quia scilicet dictio illa, a, denotat relationem ad primam originem &c.

PRIMA CONTROVERSTIA.

An si Spiritus sanctus non procederet a filio distingueretur realiter ab eo?

An hac quæstio sit admittenda.

Refervuntur **S**ententia **D**octorum **Q**uidam Gotifredus quol. 2. q. 4. a Scoto relatus, & Greg. in 1. distin. 11. q. 2. & Gabrielem ibidem, quibus etiæ fuit Torres, existimant quæstionem hanc, vt proposita est, nulla ratione esse admittendam: eo quod nulla positio includens incompossibilia sit admittenda; quia statim respondens redarguitur, & nihil utilitatis ex tali questione persipitur: hæc autem quæstio claudit incompossibilia; ergo non est admittenda. Probat minorem; quia summè necessarium est Spiritum S. procedere a filio; ergo summè impossibile est ipsum a filio non procedere, ergo ponere quod non procedat, est ponere incompossibilia.

Suarez lib. 10. de Trinitate cap. 2. num. 10. & sequentibus ait; si Spiritus S. non procederet a filio, per locum intrinsecum sequi personam Spiritus S. non fuisset futuram hanc numero, quæ nunc est: ac proinde neque filium eundem numero su-

A turum. Rationem assert præcipuam ex Arimenni; quia hæc numero processio per se est a patre & filio: ita vt utraque relatio sit necessaria conditio ex parte principij huius personæ scilicet Spiritus S. at si Spiritus S. non procederet a filio, iam filiatio non esset conditio necessaria; ergo nec processio terminaretur ad eandem numero personam, ad quam nunc terminatur; ergo nec esset eadem numero processio: & eadem ratione hæc filiatio, quæ nunc constituit hanc numero secundam personam; & est sufficiens ratio terminandi habitudinem processionis ad ipsam, posita illa hypothesi non esset talis, & consequenter nec eadem numero. Et ex his deducit proportionem quæstionem hypotheticam, si Spiritus S. non procederet a filio, andistinguerebat ab illo, non posse strictè & limitatè intelligi de his personis numero, quæ nunc sunt. Sic enim (inquit) hypothesis manifestam inuoluit contradictionem; ex qua utrumque inferri potest, nimis rurales personas esse distinctas, quia supponuntur esse eadem numero quæ nunc sunt, & non esse distinctas, quia supponuntur non habere originem inter se, quam nunc habent. Concludit igitur sensum questionis esse debere: an loquendo præcisè & abstractè modo nostro concipiendi de processione verbi & amoris, siue in his personis, siue in quacunque, quæ a nobis concipi aut singi possit, tunc distingueretur amor procedens a verbo, si ab illo non procederet, sed a patre tantum. Nam prior (inquit) sensus supponit realem processionem vnius personæ ab alia; & inde infert reliqua; nos autem volumus ex distinctione inferre processionem.

Sed in primis vanam esse Gotifredi sententiam facilè conuinci potest ex autoritate Sanctorum & Doctorum, qui hanc difficultatem aut similes & pertractarunt. Nam S. Aug. in 5. de Trinitate ca. probatur s. similem positionem admittit dicens: Si pater quæstionem filium non genuisset, nihil prohiberet ipsum dicere in genitum: & tamen omnino impossibile est patrem non generare filium. Et Ricardus in 3. de Trinit. cap. 16. ait: Si in diuinis vna sola persona esset, nihil prohiberet eam habere plenitudinem sapientia & intellectus: cum tamen sit omnino impossibile non esse trinitatem personarum in diuinis. S. Th. de potentia Dei q. 10. a. 5. ex professò tractat hanc difficultatem, & cum eo passim omnes Doctores scholastici. Et praterea utilissima est hæc controversia, vt dicemus in expositione tituli, ad cognoscendum an filius distinguitur filiatione a spiratione a Spiritu S. & similiter de Patre, an scilicet paternitate, vel spiratione distinguitur a Spiritu S.

Igitur ad rationem Gotifredi respondendum est præmissa dupli distincione. **P**rima est. **D**uæplex est consequentia; Vna in qua subiectum consequentis prædicatur in primo modo de subiecto antecedentis: vt cum dico, homo est, ergo animal est: nam animal, quod est subiectum consequentis, prædicatur in primo modo de homine, quod est subiectum antecedentis. Hanc consequentiam appellat Scotus consequentiam essentialē & intrinsecam; quia consequens est de essentia & de intrinseca ratione antecedentis. **A**lia est consequentia in qua subiectum consequentis non prædicatur in primo modo de subiecto antecedentis, sed in secundo: vt hæc, homo est, ergo rationabile est, ergo admiratum est. Hanc consequentiam appellat Scotus accidentalē & extrinsecam; quoniam consequens non est de intrinseca ratione antecedentis. **S**ecunda distincio est. **P**ositiones sunt in dupli differentiis: **Q**uadam plex. ex qui-

ex quibus nulla sequitur contradic̄tio, vt si posnamus corūm vel æthiopem album, & cignum nigrum. Aliæ sunt ex quibus contradic̄tio necessariò sequitur: quæ duplices sunt; Nam quædam sunt quæ statim in suo intellectu contradic̄toria claudunt: quales sunt hæc color albus nō est disaggregatiuus: risibile non habet potentiam ad ridendum: homo non est rationalis; quoniam ex ratione intrinseca terminorū sequitur per consequentiam essentialēm contradic̄toriae harum propositionum. Nam album est quod ex sua essentiali & intrinseca ratione est disaggregatiuus: & similiter risibile ex sua intrinseca ratione dicit potentiam ad ridendum: & homo dicit rationale. Aliæ verò sunt ex quibus sequitur contradictionis, sed per consequentiam extrinsecam & accidentalem: & talis est hæc suppositio: homo non est risibile; ex qua per locum, extrinsecum, siue per consequentiam extrinsecam sequitur hominem esse risibilem, quod est contradictionis suppositionis. Nam si homo est, ergo est etiam risibile, quod est propria hominis passio.

Soluitur ratio Gotifredi.

Ex his duabus distinctionibus facilè soluitur argumentum Gotifredi. Nam positiones quæ statim in suo intellectu contradictionem inuolunt, non sunt admittendæ; quoniam eis admis̄is cogitur statim respondens oppositum concedere positionis admis̄æ. Nam qui concederit risibile non habere potentiam ad ridendum, statim ex ipsa ratione terminorum de oppositi veritate contradictioni cōuincit; clauditur enim in risibili facultas ad ridendum intrinsecè. At verò positiones ex quibus sequitur alterum contradictionis, sed per extrinsecam consequentiam, siue per locum extrinsecum, admitti communiter ab Arist. & excellentibus viris confuerunt: vt patet in 7. & 8. *Physicorum*; cum nihilominus eis admis̄is integra maneant iura disputantum; nam admiss̄o eo, quod ex positione sequitur per essentialēm consequentiam, neganda erit illatio repugnantis, siue contradictioni, quod per consequentiam extrinsecam expositione deducitur. Si enim aduersario tecum disputanti suppositionem hanc, hominem non esse risibile admiserit: teneris illud omne concedere quod per locum intrinsecum ex ea positione deducitur: vt hominem carere potentia ridendi; sed si deduxerit disputator oppositum, nimirum hominem esse risibilem, arguendo à positione subiecti ad positionem proprię passionis verè negabis consequentiam vt accidentalem, & per locū intrinsecum minimè deducat. Igitur in proposito nostro, positio nostræ controv̄ersiæ expressa in illo antecedente: *Si Spiritus sanctus à filio non procederet: pertinet ad positiones secundi generis, ad eas scilicet ex quibus per consequentiam extrinsecam sequitur contradictionis. Nam secundum modum nostrum intelligendi spiratio actua non est de intrinseca ratione filii, nec vt filius est, neque vt persona est: sed se habet in Starr passionis communis Patri & Filio; & ideo remota per intellectum à filio spiratio, non statuuntur duo contradictiones ex ipsa ratione terminorum, sed alterum tantum scilicet filium esse, aut non spirare: alterum verò contradictionis scilicet filium non esse, aut filium spirare sola deducitur accidentalis consequentia. Ablata siquidem propria passione, aut eo quod modū induit passionis, desirat esse subiectum; & posito subiecto, passio pullulat necessariò. Neque etiam præcisa per intellectum Spiritus S. propositio à filio tollitur eidēter formalis & propria*

A ratio Spiritus S. ita vt suppositio in tali præcisiōne fundata repugnet ex terminis cum proprio & formalī constitutio Spiritus S. de cuius ratione tantum est spirari per actum voluntatis; quod verò spiretur etiam a filio, ad intrinsecam rationem constitutio Spiritus S. minimè pertinet, aut saltem non est eidens pertinere; cum spiratus dicat habitudinem ad spirantem vt sic, quisquis ille sit, siue Pater solus, siue pater & filius: Igitur talis positio de omni iure est admittenda: ac proinde quæstio presens, an si Spiritus S. non procederet à filio, distingueretur realiter ab eo? Si verò in præsenti supponeretur spiratorem nō spirare, statim pugnantia clauderentur exp̄sæ in ipsa ratione terminorum: contradictionis enim est, cum qui spirat non spirare; quoniam spirator intrinsecè claudit actum spirandi. Igitur per locum intrinsecum & essentialēm consequentiam ex spiratore deducitur actus spirandi siue spirare. Est itaque manifesta contradictionis spiratorem non spirare: nec ab ullo sibi capitis hæc esset admittenda suppositio. De hac autem, filius non spirat, alia cīt ratio, vt ante diximus.

Sententia verò modus dicendi Suar. plura conti- *Suarezij 12.*
net, quæ mihi minimè probant. *Primum est;* tenia con-
quia supponit vt certum id quod parem habet futurum.

C cum ipsa principali controv̄ersia difficultatem; nam Henricus & Scotus, qui partem sustinent affirmantem quæstionis propofitæ, existimant etiam futuras eadē numero in Trinitate personas admissa illa hypothesi, quod SS. à filio nō procederet. Ad rationem autem Ariminensis respondent falsam esse maiorem propositionem intellectam formaliter & per se in primo modo. *Secundum est;* quia sensus ab hoc authore propofitus est contra intentionem disputantium, qui de personis nunc existentibus quæstionem proponunt & examinant. *Tertium,* quia aequæ impli-
cat contradictionem esse alias personas in diuinis ab his, quæ nunc sunt: & alium esse filium numero distinctum ab eo qui nunc est: & limi-
titer alium Spiritum sanctum, vt patet infra q. 41. a. b. Sicut secundum Suar. repugnat Spiritum S. qui nunc est à filio non procedere. *De-*
nique falsum est priorem sensum supponere rea-
lē processionem vnius personæ ab alia, sed op-
positum supponit, vt patet ex verbis quæstuti, videlicet si Spiritus S. non procederet à filio. Quod autem addit Suarez se velle in hac quæstione ex distinctione inferre processionem; mani-
festè pugnat cum terminis in ipsa quæstione propositis: in qua ex affirmatione aut negatione processionis Spiritus S. à filio, queritur distinc-
tio realis inter Spiritum S. & Filium.

Quæritur igitur, an si Spiritus S. non pro- *sensus quæ-*
cederet à filio, distingueretur realiter ab eo? Cuius p̄ti.
quæstuti sensus explicabitur optimè, si disputan-
tium aperietur intentio. Ea verò est, vt intelligant per quid filius à Spiritu S. distinguitur. Nā cum in filio sint duæ relationes scilicet filatio & spiratio actua: dubium est, an prædicta distinc-
tio filij à Spiritu sancto fiat per solam spirationem actuam, an etiam per filiationem. Nam si filatio secundum se est sufficiens ratio præsatæ distinctionis, sequitur vt præcisa spiratione actua Filio, adhuc à Spiritu sancto remaneat filiatione distinctus: at verò si admissa dicta supposi-
tione distinguitur filius à Spiritu S. sequitur
evidenter, vt modo per eandem filiationem re-
ipsa distinguitur à Spiritu S. Si quidem eadem
filiatio modo est in filio, qua esset in eo, si non
spiraret Spiritum S. Quod verò id recte sequatur, patet à simili: Nam si seclusa risibilitate ab

R. 3 homi-

homine, sola rationalitate in ipso manente distingueretur homo ab equo: recte sequitur re ipsa distingui hominem ab ipso equo per rationalitatem: eadem enim omnino manente causa, sequi necesse est eundem effectum.

*Sententie
Doctorum.*

GRAECL negantes Spiritum S. à Filio procedere, distinctionem tamen eius realem à filio catholicè confitentur. Dicunt enim Spiritum S. realiter à verbo distingui; quamvis ab eo non procedat.

Ex Latinis autem præsertim scholasticis affirmantibus Spiritum S. à verbo procedere quatuor fuere sententiae. *Prima* est Gregorij Ariminensis à recentioribus relata, qui in 1. dist. 12. q. 2. a. 2. ait facta illa hypothesi, Spiritum S. non esse, & ideo non distingui à filio. Ait enim Spiritum S. ex sua ratione sibi vendicare, ut sit Spiritus Patris & Filii, & nexus amborum: & similiiter Filium esse per se principium Spiritus S. Itaque si filius non spiraret Spiritum S. non posset esse Spiritus S. quoniam remoto influxu principij per se, cessat necesse est terminus eius.

Gabriel verò in eadem dist. & q. ait, quod, si filius non spiraret Spiritum S. ipse filius non esset; quia de eius ratione est nedium filiatione, sed etiam spiratio. Ait præterea Gregorius: Facta suppositione, quod remanerent in suo esse filius & Spiritus S. & filius non spiraret, sequi vtrumque contradictionis membrum: eo quod antecedens contradictionem inuoluit. Ait igitur sibi tunc filium & Spiritum S. personas realiter proprijs entitatibus ab inuicem distinctas: & ex eodem supposito sequi minimè distingui dictas personas ob dictam causam: quia videlicet, si Spiritus S. non procederet à filio, iam non esset Spiritus S. Qua loquendi forma significat positionem illam non esse admittendam: cuius opus possumus iam supra satis ostendimus.

Secunda sententia est Scotti in 1. dist. 11. q. 2. qui ait: Admissa illa hypothesi, videlicet Spiritum S. à filio non procedere, fore nihilominus ab eo realiter distinctum: esset enim secundum Scottum filatio sufficiens causa, & ratio realis distinctionis filij à Spiritu S. quia secundum eum filius ex duplice capite distinguitur realiter à Spiritu S. primò ratione spirationis actiua; secundò ratione filiationis. Hæc sententia fuit Henrici quol. 5. quam sequitur Cartusianus in 1. dist. 11. q. vñica & omnes Scotti discipuli.

Tertia sententia est S. Thom. qui in hoc a. & vñicunque versat hanc quæstionem ait: Si Spiritus S. non procederet à Filio, non distingueretur ab eo. Quam etiā sequitur Aegidius & Dur. & Herucus in 1. dist. 11.

Valentia statuens se quasi medium & conciliatorem D. Th. & Scotti distinguit dicēs quæstionem hanc duplicitate posse tractari. Vno modo in re metaphysicè, videlicet per rationes petitas ex solo lumine naturali, supposita tamen reuelatione fidei ex unitate essentiæ & trinitate distinctionarum personarum. Altero modo Theologicè, videlicet per rationes, quæ non solum procedant ex principijs notis lumine naturali, sed etiam sumantur ex aliqua propositione reuelata. Si primò (inquit) modo quæstio tractetur, sensus illius erit. Vtrum ex his tantummodo, quæ de Deo naturaliter nota sunt, probari possit non posse aliter distingui diuinam personas, quam per relationes originis: & in hoc sensu vera est sententia Scotti: quoniam (inquit) nihil obstat, quo minus ex vi luminis naturalis facta tali suppositione posset intelligi distingui personas aliter, quam per

origines vel per oppositas relationes. Si autem tractetur hæc quæstio Theologicè, vtendo scilicet rationibus, quæ procedant ex principijs reuelatis: sic procul dubio (inquit) sententia S. Thom. est verissima. Et quoniam Scotus & qui eum sequuntur, videntur voluisse hanc quæstionem Theologicè disputare: ideo (inquit) eorum sententia simpliciter est rejecienda.

Vasquez & Suarez, quamvis nobiscum in conclusione conueant, rationes tamen impugnant quibus cam probant D. Thom. & Caet.

SCIENTVM est primò ex D. Thom. de pot. q. 10. a. 5. oppositionem affirmationis & negationis non esse sufficiemt distinctionis causam inter entia: quia talis oppositio sequitur distinctionem, eo quod omne ens ab altero distinguitur per aliquid sibi inhærens substantialiter, vel accidentaliter: Ex distinctione verò sequitur hoc non esse hoc, siue unum non esse aliud: quæ obrem etiā veritas cuiuslibet negatiæ veritatè præsupponit affirmatiæ, & in ea fundatur: huius enim negatiæ veritas Ethiops non est albus, fundatur super veritatem huius affirmatiæ Ethiops est niger. Omnis igitur differentia, quæ est per oppositionem affirmationis & negationis, reducitur in differentiam alicuius affirmatiæ oppositionis. Ex quo deducit S. D. primam rationem distinctionis inter filium & Spiritum S. esse non posse ex hoc, quod filius est genitus nō spiratus: ille verò spiratus & non genitus; sed necesse esse prætelligi distinctionem inter generationem & spirationem, & inter filium & Spiritum S. per aliquam oppositionem duarum affirmationum. Quam doctrinam explicat Ferrar. in 4. contragent. cap. 24. §. Circa illam, & §. Pro declaratione. Ex qua patet intellectus resolutionis factæ ab eodem S. D. in quol. 4. q. 4. a. 7. vbi ait filium distingui filiatione à Spiritu S. per hoc, quod Spiritus S. non habet filiationem, quam filius habet. Plura de hac materia diximus in præcedentibus ex D. Thom. & Caet. in post predicationis cap. de oppositis.

Secundo considerandum est ex Cai. & Ferrar. in dicto cap. & alijs recentioribus hanc esse differentiam inter quidditatem siue naturam aut formam absolutam & quidditatem siue formam relativam; quod forma absoluta rem constituit absolutam, quæ est & dicitur ad se siue in se aut secundum se & non in ordine ad alterum: forma verò relativia rem constituit relativam, quæ hoc ipsum quod est ad alterum est & dicitur. Et quoniam unitas est adæquata passio entis, necesse est ut unumquodque eo modo quo est ens, sit etiam unum: & ut constitutum entis sit etiam eodem modo constitutum unius. Ratio verò formalis unius in hoc posita est, ut res quæ dicitur vna, sit in scipia indistincta, & à qualibet alia distincta. Quod igitur constituit ens absolutum, quod est ens ad se siue secundum se, distinguit etiam illud absolutum siue secundum se: ac proinde distinctum ab vniuersis alijs. Quod verò constituit ens relativum, quod est ens ad alterum, id est ad terminum siue correlatum, distinguit illud à termino tantum: alioquin latior efficit distinctionem, quam entitas in relativio.

Vbi aduerte nos cum Cai. & alijs formaliter loqui de distinctione absoluta & relativæ: vt sic nam si de tali absoluta sermo sit, puta rei existentis in genere determinato, docet S. Th. quol. 4. q. 4. a. 7. distinctionem absolutam & positivam coram, quæ sub uno genere continentur, quia est per for-

formas oppositas ad illud genus pertinentes, non A esse nisi a speciebus sub codem generi contentis. Sicut Saphyrus distinguitur sua forma ab omnibus alijs speciebus lapidum: quamuis distin-
ctione negativa distinguitur ab omnibus alijs entibus non habentibus illam formam. Distin-
ctione vero relativa formaliter per formam sive quidditatem relativa a solo fit correlatiuum. Nam exempli gratia duplum ut duplum ad di-
midium tantum dicitur; & duplicitate ab eo solo relativa distinguitur; sed eadem duplicitate distinguitur etiam a triplo & quadruplo, ab albedi-
ne, nigredine, lapide, celo &c. non relativa sed disparata, quatenus est hoc ens. Et quoniam di-
uinæ personaæ formaliter relationes sunt in uno numero essentia copulata, non potest inter eas esse distinctione, nisi relativa; id est falsa est for-
maliter & simpliciter haec propositione: Filius distin-
guitur realiter filiatione a Spiritu sancto; quoniam haec alia est falsa: Filius distinguitur filiatione relativa a Spiritu S. quamvis haec alia sit vera: Filius distinguitur filiatione a Spiritu S. Sed haec distinctione disparata est, & non realis formaliter loquendo, sed formaliter sive secundum rationem tantum. Nam distinctione tota realis filii & filiationis a Spiritu S. & processione que relatio est constitutiva Spiritus S. a spiratione dependet; qua præcisa, sola formaliter sive rationis distinctione remaneret. Sed hanc doctrinam rejecit non solum Scotista, sed etiam recentiores qui-
dam interpres S. Th. s. Valsq. hic. c. 5. & 7. & Suar. li. 7. c. 4. quorum argumenta suo loco adducemus & soluemus.

Rada resp. Rada in sua controu. 15. respondet dicens rem relativa constitui per relationem in esse relati-
uo, non solum in ordine ad correlatiuum, sed etiam in ordine ad quocunque aliud: licet ad ipsum relatiuo non referatur: ac proinde distin-
gi relatione a quocunque alio: sicut etiam (in-
quit) res non solum est relativa comparata ad correlatiuum, sed etiam ad quocunque aliud; quoniam comparatio rei ad aliud non destruit illud sed supponit. Sed hec responsio destruit natu-
ram & distinctionem relatiuum assignatam ab Arist. in predic. hoc vero est: ad aliquid sunt, quia hoc ipsum quod sunt, ad aliud dicuntur: Et subdit exempla Arist. vi. manu id quod est alterius dicitur: aliquid cum manus dicitur: & duplum alterius dicitur, hoc t-
ipsum quod est: aliquid enim duplum dicitur: & in s. Metaph. cap. de ad aliquid expressius declarans quomodo relativa dicantur ad aliud, exprimit terminos singulorum modorum relationis, dicens: ut duplum ad dimidium, ut caufactuum ad ca-
lefactibile, ut mensurabile ad mensuram. Ex quibus si argumentor: Natura cuiuscunque rei inest ei ex proprio constitutio: sed natura relatiuum est ut hoc ipsum quod sunt ad unum tantum terminum dicantur. s. correlatiuum; ergo hoc habet ex proprio constitutio: ergo constitutio relatiui scilicet relatio constituit relatiuum tantummodo in ordine ad aliud scilicet correlatiuum. Maior evidens est, nec indiget probatione, nisi quis neget propriam rationem constitutioi. Mi-
nor est Aristotelis in locis allegatis: igitur præ-
fati Doctoris responsio falsa est. Ratio vero eius fatis puerilis est: Nam cōparari ad aliud contin-
git duplicitate. Vno modo ex natura rei; & hoc est ex natura rei habere ordinem ad aliud: & hoc modo comparari relatiuum solum correlatiuo. A-
lio modo per opus intellectus: & sic potest cui-
libet comparari. Rursus relatiuum ut relatiuum comparari ad aliud contingit duplicitate. V-
no modo ut relatiuum in actu exercito, id est se-

cundum rationem formalem relatiuum relatiue exercitam, aut possibilem exerceri: & sic compa-
ratur tantum ad correlatiuum, in ordine ad quod exercet actum referendi. Alter modo ut relatiuum, id est, secundum rationem formalem relatiuum formaliter, sed non relatiue exercitam aut possibilem exerceri in ordine ad id, cui comparatur: & sic comparatur ut quædam res & quidditas cuicunque alteri ab eo quocun-
que modo distincte: tametsi in ordine ad illud non exercet actum relationis. Viscit in humanis paternitas ut paternitas, ut relatio formaliter comparatur lapidi: non tamen ut ad lapidem relata, sed ut diversa realiter & formaliter a lapide. Vnde relatio non distinguit relatiue, nisi a correlatiuo in ordine ad quod solum exercet proprium actum referendi; ab alijs autem dispa-
ratè vel quacunque alia distinctione, quæ non est relativa formaliter. Iam autem ostendimus in di-
uinis nullam aliam esse posse realem distinctionem, nisi per oppositionem relatiuum formaliter.

Explicitatio
confluentia
distin-
tia
us diuinæ
personarū
per compa-
rationem ad
creatū.

Tertiò notandum est, inter personam creatam & personam increatam sive diuinam hanc esse differentiam: quod persona creata est absoluta & per aliquid absolutum in suo esse personali con-
stituitur, & a qualibet alia distinguitur; persona vero diuina relativa est, & relatione formaliter constituitur, & eadem relatione ut relatio est, ab alia persona diuina distinguitur. Dixi au-
tem ut relatio est; quoniam ut hic aduertit Caie-
tanus relationi potest duplicitate aliquid conue-
nire. Vno modo secundum propriam rationem relationis; & hoc, quod ita conuenit relationi, at-
tribuitur ei quatenus relatio est, prout distinguitur ab absolutis: propria vero ratio relationis, qua distinguitur ab absolutis, est respectus ad terminum, in quo consistit oppositio relativa. Alter modo conuenit aliquid relationi secun-
dum rationem eidem & absolutis communem, puta secundum rationem entis, boni, formæ, pro-
prietatis &c. & hoc quod ita conuenit non oportet relationi conuenire ut relatio est: sicut quod conuenit homini ut substantia, non conuenit homini, ut homo est formaliter. Diuinarum igitur personarum constitutio & distinctione, que diuini attribuitur relationibus, de relationibus, quatenus relationes sunt, intelligenda est: cum illis attributur per se, & prout ab essentia & a ceteris absolutis ratione distinguntur. Cer-
tum est autem relatiuum distinctionem esse non posse, aut etiam intelligi absque oppositione relativa, quæ est respectu correlatiu tantum. Sequitur itaque solum oppositionem relatiuum distin-
guere realiter diuinæ personas ab inuicem. Quapropter Ecclesiæ doctrina de unitate substantiæ & distinctione relativa personarum in Deo, que habetur in cap firmiter, de summa Trinit. & fide Ca-
tholica formaliter intelligenda est de distin-
ctione propria relatiui, ut relatiua sunt: quæ dis-
tinctione absque relativa oppositione nec esse, nec intelligi potest; omnis etenim alia distinctione co-
muni est relatiui & absolutis. Vnde merito Cai. ex iam dicta Ecclesiæ doctrina firmum trahit argumentum ad probandum solum oppositionem relatiuum distinguerem personas realiter in diuinis.

Quartò obseruandum est cum Caie. distingue-
re personaliter idem esse quod facere personam
distinctam. Et quemadmodum duplicitate con-
tingit facere personam distinctam; Vno modo fa-
ciendo simul vtrumq; s. personam & distinc-

nem; Alio modo faciendo alterum tantum, scilicet distinctionem in persona iam præexistente; ita duplice cōtingit distinguere personaliter; Vno modo constituendo personam, & formaliter illam ab alia distinguendo; Alio modo præsupposita iam persona constituta, solam eius distinctionem ab altera formaliter faciendo. Sicut etiam duplice cōfici potest dominus alba; Vno modo simul faciendo dominum & albedinem; Alio modo facte iam domui calorem albedinem inducendo. Quod igitur distinguere personaliter priori modo, oportet esse de ratione personali: tale vero distinctionum non est spiratio respectu Patris & Filii, quos personaliter a Spiritu S. distinguere. Quod vero personaliter distinguere posterior modo, non est necesse, vt sit de ratione personali; sed satis est, vt notio sit persona relativa: que licet non unam hypostasim, unum tamen constituit spiratorem, qui est pater & filius. Itaque spiratio non est persona constitutiva, cum tamen personaliter distinguere Patrem & Filium a Spiritu S. Cum igitur ait S. D. quia paternitas & spiratio non sunt opposita, non constituant duas personas, verbum illud confirmunt, determinat distinctionem illam, duas, non autem nomen illud, personas: nisi quatenus duas sunt secundum rem; & est sensus: paternitas & spiratio, quia non sunt opposita, non constituant duas personas, id est non faciunt distinctionem realiter personarum; formaliter enim loquendo, constitueret duo vt sic, idem est, quod ea ita distinguere, vt duo simpliciter & vere sint & dici possint.

Sed si illius propositionis sola oppositio relativa distinctionem in diuinis.

Quando adiudicendum est, propositionem illam D. Thom. sive repetitam: *Sola oppositio relativa facit reali distinctionem inter relationes, & inter personas diuinis: non ita intelligendam esse, vt oporteat omnes relationes diuinis realiter distinguendas ex suis rationibus formalibus opponi relatiue, id est se mutuo referri: id enim falsum est, quoniam filiatio & similiiter paternitas a processione realiter distinguuntur, & tamen ad illam ex propriis rationibus formalibus reali oppositionem non habent: sed multipliciter exponi potest: Primo, si dicamus rationem distinguendi inter ea que realiter in diuinis distincta sunt esse oppositionem relatiuam, non tamen rem omnem realiter ab alia distinctione illi secundum se, sive ex propria ratione oppositam relatiue. Secundo dici potest cum Ferrar. in 4. contra gentes, c. 24. satis esse ad distinctionem, si alteri distinctionum tanquam supposito subsistenti insit opposita relatio, sicut in re proposita, filiationi, quia est relatio subsistens, inquit spiratio processioni opposita, per quam filiatio realiter a processione distinguatur. Quamobrem, vt ait Ferrar. dici potest filiationem opponi processioni relatiue subiectivam: et si non opponatur relatiue formaliter. Et hoc est, quod ait S. D. de potent. q. 10. a. 5. ad 13. vbi sic loquitur: *Licet filiatio non opponatur relatiue processioni, tamen procedens opponitur relatiue filio: & per hoc processio a filiatione distinguatur: Hanc doctrinam late explicat Molina dis. 3. §. Altero ergo duorum modorum &c.* Eandem doctrinam sequitur Bannes dubit. 3. super hoc art. in fine dicens distinctionem filiationis a processione esse reali per accidens, scilicet ratione spirationis, que opponitur processioni, & eadem est realiter filiationi. Tertiò dici potest cum Cai. supr. q. 30. a. 2. ad 2. dubitationem, distinctionem omnem fieri in diuinis per oppositionem relatiuam, vel per oppositionem originis. Priorem oppositionem habet filius ad patrem: Posteriorem autem habet ad Spiritum sanctum. Et idem dicendum est de*

A relationibus filiationis, paternitatis & processio- nis. Vide Cai. in d. loco, quem hic sequitur Bannes & explicat Molina.

Postremo recolenda sunt diligenter quæ supra diximus qu. 27. ar. 3. dubit. 2. de ordine originis in ter emanationes, sive processiones diuinas, & art. 4. controver. 2. de eisdem processionebus actiue & passiue, complete & incompletè sumptis: quam doctrinam ex parte proponit hic in sub- stantia Caiet. & explicat Bannes ad 4. sium ar- gum.

PRIMA CONCL. *Constitutum in esse relatiuo non distinguunt constitutum distinctione relativa nisi à correlativo. Hoc conclusio probata fuit in secun- do fundamento: & argumentum pro ea præci- puum illud est quod hic afferatur à Cai.*

SECUNDA CONCL. *In rebus creatis constituti- um in esse relatiuo distinguunt constitutum realiter ab alijs speciebus eiusdem generis distinctione disparatis, sive magis distinctione, quæ est per oppositionem con- trariam: qualis est inter diversas species eiusdem generis, quod in eas distinguunt per contrarias diffe- rentias; à ceteris autem generibus absoluta distin- guit distinctione negativa, quæ est per habere & non habere. Prior pars probatur; quia quodlibet gen- nus in suas species dividitur per contrarias diffe- rentias; igitur etiam relatio. Et manifestatur ex- emplo: Nam relatio in unitate fundata dividitur in relationem identitatis specificæ vel gene- rica, in equalitatem & similitudinem: quæ diui- fido eodem modo fit per differentias, sicut alio- rum generum diuisiones; ergo differentiae eodem modo contrariae sunt. Secundum communem ra- dicem contrarietatis, quæ est priuatio & habitus, sive excellentia & defectus, quæ saltem ratione fundamentorum necesse est relationibus conve- nire. Posterior vero pars habetur ex doctrina D. Th. quod sup. allg.*

TERTIA CONCL. *Sola oppositio relativa ori- ginis distinguunt realiter personas & relationes in diu- nis. Probatur primo ex discursu Cai. Quæcumque attribuuntur singulariter diuinis relationibus, necesse est conuenire eis in quantum relationes sunt: sed diuinis relationibus singulariter attribuuntur personarum distinctiones; ergo eis attribuuntur in quantum relationes sunt; Tunc ultra: distincio relativa vt sic non est sine oppositione relativa & respectu correlativi tantum; ergo sola oppositio relativa distinguunt personas in diuinis. Maior patet ex dictis; quoniam alia, quæ non conueniunt relationibus vt sunt relationes, sunt communia relationibus & absoluti: & ideo non attribuerentur singulariter diuinis relationibus. Minor autem probatur primo auctoritate Ecclie fæ, quæ tradit unitatem substantiae & Trinitatem rerum relatarum: & cum formaliter loquatur, formaliter etiam debet intelligi de rebus re- latis vt sic: & consequenter ex hoc ipso, quod non tradit nisi distinctionem relatiuorum, intelligi debet hec distinctione de relatiis, quatenus relatiua sunt: quod saluari non potest (vt notat Cai.) à Scotistis dicentibus res quidem distinctas esse relatiwas, & tamen distinguunt absque oppositione relativa; quia sunt disparatae & incompossibilis. Hæc enim communia sunt & non propria relatiua vt sic. Secundo probatur ex sacris literis, quæ vbiq; tradunt diuinarum personarum in omnibus unitatem, præterquam in ijs proprie- tatis sive rationibus, quæ per singulari per- sonarum nomina significantur, videlicet Patris & filii & Spiritus S. Hæc autem certum est esse no- mina relativa, i.e. rationes sive proprietates relatiwas formaliter vt p. se subiectes significatia. Lo- cus*

cus est insignis 1. Ioannis 5. *Tres sunt, qui testimoniū dāti in celo, Pater, Verbum, & Spiritus sanctus: & hi tres unū sunt.* & Ioann. 17. vbi Dominus ad Patrem loquens ait: *Mea omnia tua sunt: quibus verbis id omne tribus personis significatur esse commune, quod absolum est: id vero solum esse cuique proprium, quod propriis cuiusque significatur nominibus scilicet Patris & Filii & Spiritus S. quibus formaliter relationes significantur originis.* *Tertiū probatur eadem conclusio authoritatibus Sanctorum Aug. li.7.de Trin. c.vii. & lib.15.c.14 Athan. contra Anomos, Nazianz. orat. 5. de Theologia, Basili. libr.2. contra Eunomium, Ansel. lib.2. de processione Spiritus S. cap.1. & 2. qui etiam in ep. contra Græcos cap. 3. communis illo virtutis Theologorum proloquo: *In diuinis omnibus sunt unū, vbi non obviā relationis oppositio; Ignorat fola relativa oppositio distinguat realiter diuinis personas.**

Rade resp. Sed respondet Rada. *Primiū Anselmū nomine oppositionis relativa intelligere repugnantiam relationis cum relatione: siue illa sit repugnantia relativa, qualis est inter paternitatem & filiationem: siue sit disparata, ut inter filiationem & processionem.* Probat ex Anselmo; quia proposito dicto axiomate affirmat filium opponi Spiritui sancto; quia ipse est de Patre nascendo, spiritus vero de patre procedendo. *Secundiū ait: Verum est dictum Anselmi de sancto.* *Tertiū*, licet filatio & paternitas non opponantur per se primū processioni Spiritus sancti: *opponi tamen per se secundū ratione spirationis actiū.* *Primā responsionem latius explicat & corroborat Vasq. cap. 4. ex dictis Anselmi & approbat Suar. libr. 10. c. 2.*

Confutatur resp. Rade, & Vasq. Sed expositio S.D. quam hic ad 7. & de pot. q. 10. a. 5. ad 2. adhibet verbis Anselmi confutat sufficienter Radæ & Vasquezij solutionem & obiectionem ex eiusdem Doctoris verbis accepta. Sic enim ait artic. illo 5. de potentia ad 2. *Id quod dicit Anselmus, quod filius, & Spiritus sanctus per hoc solum ad inicium distinguuntur, quod diuerso modo procedant, est omnino verum; sed sicut ostensum est diuerso modo procedere non possent, nisi Spiritus sanctus a filio esset.* Et post pauca: *Est autem intensio Anselmi prius ponere ea, in quibus nos convenimus cum negantibus Spiritum sanctum a filio esse; qui tamen Spiritum a filio dicunt distinguere.* Vnde verba predicta Anselmi inducta sunt magis, ut disputationis suppositio, quam veritatis definitio. Hac D. Thom. Quibus verbis aperitur perspicue mens Anselmi, & vani redditum conatus Vasquezij eiusdem perspicue verbis, quæ S.D. glossauerat in nixi. Significat ergo S. Thom. Anselmū loqui de processionibus complete sumptis, id est cum ordine originis inter se; addit præterea secundam responsionem, dicens illam esse suppositionem disputationis &c. Quod vero secundū ait Rada E verum esse dictum Anselmi loquendo de facto; pugnat manifeste cum dictis eiusdem Radæ & Scotti dicentis filium non spiratione trahi, sed etiam filiatione a Spiritu sancto distinguere. Præterea superioris satis ostendimus nulla alia ratione posse diuinis personas realiter ab inicium distinguere, quam relativa originis oppositione: si salua debet unitas diuinæ naturæ confitere. Quod etiam probabitur evidenter argumentis pro penultima conclusione producendis. *Tertia denique responsio* seipsum interimit & nostra confirmat. Nam si filatio non opponitur relativa processioni nisi ratione spirationis cui coniungitur in eadem persona, sicut non distinguitur a processione realiter nisi ratione spirationis; ergo sepa-

rata a filio spiratione, non esset filatio realiter a processione distincta.

Quartū probatur tertia nostra conclusio ratione D. Th. in dicto a. 5. de potentia. Distinctio alicorū habentium unam naturam saltem generis, per divisionem formalem esse non potest, nisi ratione alicuius oppositionis: sed inter diuinis personas alia oppositione esse non potest nisi relativæ; ergo &c. Probationem maioris & minoris vide si placet ibidem.

Rade resp. Respondet Rada, præter oppositionem relatiū, *Rade resp.* esse etiam oppositionem affirmationis & negationis, qua esset inter filium & Spiritum S. si non procederet a filio: nec huiusmodi oppositio (inquit) est solum inter ens & non ens, sed etiam inter entia positiva, quorum unum non est aliud, ut inter hominem & lapidem. *Sed huius responsi confit.* falsitatem iam S. D. ibidem excluderat per ea, quæ supra notauius in primo fundamento, vbi probauimus cum D. Tho. primam rationem distinctionis inter filium & Spiritum sanctum esse non posse ex hoc, quod filius est genitus non spiratus, ille vero spiratus & non genitus; sed necesse esse preintelligi distinctionem inter generationem & spirationem, & inter filium & Spiritum sanctum per aliquam oppositionem duarum affirmationum.

Alia duo argumenta efficacissima vide apud S. D. in d. a. 5. quibus ostendit diuinarum personarum distinctionem esse non posse, nisi per relations originis inuentas in diuinis per hæc duo, a quo ailius & qui ab alio.

QUARTA CONCL. *Per se & formaliter loquuntur filius filiatione distinguuntur a Spiritu S. formaliter, non autem realiter aut personaliter.* Hæc est contra Scotistas & Zum. diff. 2. Sensus huius conclusiois est, filiationem non esse rationem distinguendi filium a Spiritu S. realiter, sed tantum formaliter: licet filatio sit res distincta a Spiritu sancto & processione. Probatur prima pars conclusiois, quia secundum D. Tho. proprietates personales specie & formaliter distinguuntur ad inicium, ut in prima questione huius tractatus ostendimus. Secunda pars constat ex dictis; quoniam filius per filiationem nullam habet oppositionem relatiū ad Spiritum S. ergo data hypothesi, quod Spiritus S. a filio non procederet, sicut esset una persona filij & Spiritus S. realiter: ita una res relativa realiter essent filatio & processio sola ratione distincta: & similiter duæ processiones essent una processio realiter, cum sola distinctione formaliter; ergo per se & formaliter loquendo filius non distinguuntur filiatione a Spiritu sancto realiter & personaliter.

QVINTA CONCL. *Si Spiritus sanctus a filio non procederet, non distinguueretur realiter ab illo.* Hæc conclusionem probant ea omnia argumenta, quibus probata fuit tertia conclusio. Afferunt recentiores, & præsertim Vasq. & Suar. quasdam alias probationes ut magis concludentes, quarum efficaciam lectoris iudicio relinquimus & stimulam.

SEXTA CONCL. *Siue Theologicæ siue metaphysicæ loquamur, vera est conclusio præcedens.* Probatur; quoniam rationes superioris adducuntur pro tertia conclusione probant impossibilem esse aliam distinctionem realem in Dco, quam relatiū formaliter. Nam vel distinguenter in Deo personæ per absoluta: & sic quot essent absolutorum differentiæ, tot essent Deorum species, quorum quilibet alterius cuiuslibet perfectione careret, & sic nullus eorum esset absolutè perfectus;

nec

nec verus Deus ; aut per communia relatiu*s* & A
absolutis , sicut est disparatio rationu*s* formalium ;
& ita non essent tres person*e* in diuinis sed plu
res : cum etiam paternitas & spiratio sint dispara
ta.

*Responso
Scotifac.*

confut.

*Sed dicunt Scotus & eius Schola , non esse can
dem rationem de dictis duabus relationibus , &
de filiatione & processione , eo quod ab uno prin
cipio multa possunt emanare : & ideo duas illas re
lations in principio existentes non efficiunt
distinctionem , cum tamen relations illis corre
spondentes , & inter se non oppositae scilicet filatio
& processio distinctionem efficiant in ipsis , quae sunt a principio scilicet in filio & Spiritu sancto .
Sed haec responso non effugit vim argumenti .
Nam paternitas & spiratio non constituent prin
cipium unius & eiusdem rationis ; cum alia sit ra
tio patris & alia spiratoris : & illa sit incommunicabili*s* , haec vero communicabili*s* : atque ideo ni
si diuinae simplicitatis & perfectionis obstat
infinitas , realiter distincta principia constitue
rent ; igitur cum filatio & processio , & similiter
filius & Spiritus sanctus realiter ab inuicem distingua
tur non obstante diuinae naturae simplicitate &
infinita perfectione , merito queritur , cur paternitas & spiratio non sunt due relations in esse rei
distinctae : & quare pater & spirator non sunt duo
principia distincta realiter : duas vero illas re
lations scilicet filatio & processio , & constituta
per eas scilicet filius & Spiritus sanctus realiter
ab inuicem distinguantur . Nec illa ratio videtur
afferr*i* posse congruentior , & Sanctorum & uni
uersalis Ecclesiae doctrin*e* consonantior , quam
dicendo filium & Spiritum sanctum oppositionem ha
bere relatiu*m* originis ad inuicem , que non est
inter patrem & spiratorem . Præterea supponit
manifeste falsum illa responso , nimirum paterni
tatem & spirationem esse principia producti
ua filii & Spiritus sancti . cum tamen sunt relations ,
quae sunt ipsam productiones , non ut actiones
sed ut relations significatae , ut dicemus inferius
cum D. Thom. q 41. a.1. Quamuis autem in ipsis ,
quae sunt eiusdem ordinis , ab uno principio mul
ta possint esse passiu*m* productiones , ut patet in
generationibus animalium : singulis tamen passiu*m*
productionibus necesse est singulas produ
ctiones actiu*m* respondere . Igitur filiationi
qua generatio passiu*m* est , & processioni qua est
spiratio passiu*m* , deberent etiam in Patre duas
productiones actiu*m* eodem modo distincte re
spondere , scilicet paternitas qua est actiu*m* gene
ratio , & spiratio qua est actiu*m* produc*m* Spiritus
sanctus . qua tamen non realiter sed ratione tan
tum ab inuicem distinguantur . Huius vero dif
ferentiae . scilicet quod illa realiter ab inuicem distin
guantur , haec vero minim*e* , nulla potest omnino
reddi ratio nisi quod inter eas est oppositio re
latiu*m* originis , inter haec vero nulla est oppositio .*

ULTIMA CONCL. Si Spiritus sanctus procederet a
filio , & non a Patre , adhuc realiter distingueretur a
Patre . Probatur : quia tunc Spiritus sanctus haberet or
dinem originis ad Patrem mediante filio a Patre
procedente . Verum , ut hic aduertit Cajetanus ,
facta hac hypothesi non essent diuinae personae
consubstantiales ad inuicem ; cum enim filius
quatenus spirator non opponatur Patri relatione : si pater non spiraret , distinctionem haberent
virtutis & absolute perfectionis Pater & Filius ;
& consequenter etiam Spiritus sanctus qui suam essen
tiam non haberet immediate a Patre , sicut Filius ,
quod mlnoris videretur esse dignitatis . Ex quo
sequitur etiam non fore tunc eadem in Trinitate
personas , quae nunc sunt .

CONTRA primam concl. argum . Rada ex Sco ob. s. c. i.
to . Omne ens per propriam & formalem entitatem
distinguitur a quolibet alio consimilem enti
tatem non habente ; ergo pater per paternitatem
non solum a filio , sed etiam ab omni non pa
tre distinguitur : licet non distinctione relativa
id est tamquam a correlatio*n* (hac enim solum a fi
lio distinguitur) sed distinctione alia , quae omni
enti per propriam entitatem competit . Ante
cedens probatur ; quia omne ens est unum : at
vero unum dicitur quod in se est indistinctum
& distinctum a quolibet alio consimilem enti
tatem & unitatem non habente : ut homo per
rationalitatem non solum distinguitur a bru
to , sed etiam a lapide & omni non ratio
nali . Consequentia probatur ; quia ad pro
priam entitatem sequitur propria unitas & pro
pria distinctio a quoque alio similem enti
tatem non habente sive formalis sive realis .

Confirmatur : Quia relatiuum & absolutum
sunt maxim*e* distincta : cum inter se distinguan
tur predicatione ; ergo principia per quae distin
guuntur sunt maxim*e* distincta : sed haec sunt enti
tas absoluta & relatio*n* , nam illa constituit abso
lutm haec relatiuum ; ergo entitas absoluta & rela
tio*n* inter se distinguntur ; ergo relatio non solum
est ratio distingendi relatiuum a correlatio*n* , sed etiam ab absolu*m* . *Respondet Vasquez in
dicto cap. 7.* dicens antecedens verum esse de omni
constituentia aliquid re ipsa : sicut homo sua for
ma

confut.

ma distinguitur realiter ab equo & aliis , qui ea
non constituantur : sed eo (inquit) principio
quo res constituitur secundum rationem tan
tum , non oportet eam distingui realiter a quo
cunque alio , quod eo non constituitur secundum
rationem : sicut actio & passio , quae ge
nere differunt , constituantur secundum rationem
principiis genere diuersis : cum tamen
idem realiter sint in uno motu . Cum itaque con
stitutio filii Dei per filiationem , & aliarum per
sonarum per suas proprietates non sit constitutio
realis , sed per rationem solum : non oportet
(inquit) ut ea proprietate , quia formaliter con
stituitur , realiter distinguitur a quoque alio , quod per illam non constituitur . *Sed haec responso*
non euadit vim argumenti ; nam species
per suam differentiam sola ratione constituitur ,
cum tamen ea distinguitur realiter a qualibet alia
specie sub eodem genere comprehensa . *Et con
firmatur* ; quoniam a tali constitutio res suam ha
bet entitatem & unitatem . Præterea tale constitutio
tum habet aequali*m* reali constitutio*n* ; igitur
sicut constituit in esse reali seclusa imper
fectione compositionis : ita distingue*n* realiter
absque illa imperfectione rei distinctae , & nihil
aliud obstat .

*Alio modo responderet Suarez in dicto quarto ca
p*p*ite dicens relationem ut sic solum distingueret
realiter a suo opposito : sed nomine oppositi in
telligendum esse non tantum oppositum ut cor
relatiuum , sed etiam oppositum ut terminum ;
ut pater (inquit) in relatione creatura , quae non
tendit per se ad correlatiuum ut terminum sed
ad absolu*m* . Nam exempli gratia relatio crea
tura ad creatorem ex intrinseca ratione &
constitutione sua postulat distinctionem realem
a creatore ; quia illi in re ipsa opponitur ,
non tanquam correlatiuo quia in creatore non
respondet relatio realis opposita ; ergo tan
quam termino qui in se quid absolu*m* est .
Sic igitur (inquit) filatio paternitati opponit
correlatiuum : processioni autem opponit
tanquam terminus formalis ad quem Spiritus sanctus
refer*

refertur; procedit enim (inquit) *Spiritus sanctus* A à Patre & Filio immediate & vt constitutis paternitate & filiatione: & ideo immediatè ad illos refertur tanquam ad principium suum; ergo ex vi illius oppositionis habent sufficiētem rationem distinctionis, ita vt licet per impossibile intelligeremus non resultare relationem realem spirationis actiue ad Spiritum S. sed esse inter illos relationem non mutuam: nihilo minus esset inter eos realis distinctione ex vi suarum proprietatum, quatenus filiatio est quasi ratio terminandi habitudinem processionis ad Filiū. *Sed hæc plura* continent falsa. Primum est, relationem creatam non tendere per se ad correlatiūm vt ad terminum sed ad absolutum. De quo latè disputauimus *supra qu. 13. ar. 7.* Secundum est, filiationem terminum esse formalē processionis. Tertium est, non idem esse terminum relativū & correlatiūm. Quartum est, *Spiritus sanctus* à Patre & Filio procedere vt constitutis paternitate & filiatione formaliter, & ad illos vt sic constitutos referri tanquam ad principium; procedit enim ab eis vt constitutis spiratione formaliter in ratione unius principij, qui est spirator: quamvis materialiter & præsuppositiū loquendo, procedat ab eis vt constitutis paternitate & filiatione.

Vera solut. His itaque responsibus omīs, quas etiam impugnat Rada, dico primò antecedens in materia relatiōrum fallum esse de distinctione relativā: verum autem de distinctione separata etiam reali in relativis creatis; sed cum in diuinis nulla possit esse realis distinctione, nisi per relationes originis oppositas relativā, distinctione illa disparata, quæ est inter relationes diuinās non oppositas, non est realis sed rationis tantum, vt patet de relationibus paternitatis & spirationis in patre. Et eodem modo respondet ad confirmationem. Secundò respondetur ex D. Thom. in dicto 4. quodlibet assumptum illud verum esse de distinctione secundum affirmationem & negationem, quæ est per habere & non habere eandem formam: quæ realis distinctionis fundamentum non habet in diuinis seclusa oppositio, sed in creatis tantum: in quibus tamen supponit realem distinctionem per formas positivas. Vnde ad probationem antecedentis dico omne ens esse unum, id est in se indistinctum & ab omni alio distinctum realiter aut formaliter iuxta modum suæ naturæ; entis autem relativi natura est ad aliud esse: & ideo per constitutum in esse relativum, non nisi à correlatiū realiter distinguuntur per se & formaliter loquendo: quod si à non correlatiū etiam realiter distinguuntur, hoc accidit constitutio relativi vt sic; quia id non efficit secundum rationem relativam formaliter, sed secundum communia sibi & absolutis. Quare cum in diuinis nulla possit esse realis distinctione nisi relativā formaliter: consequens est, omnem aliam distinctionem inter diuinās relationes & personas solius rationis in re fundamentum habentis opus esse. Et per hæc soluuntur ea, quæ nobis obijcunt *Vasq. 1.5. & 7. & Suarez in dicto cap. 4.*

Impugn. *Vd.* Sed hanc nostri Cai. respons. sic impugnat Val. Vel Caiet. vult negare omnem omnino distinctionem realē inter filium vt filius est, & *Spiritus sanctus* atque adeo etiam distinctionem realē ratione originis; vel solum vult negare distinctionem realē relativā. Si primum, est contra fidem, ex qua constat filium & *Spiritus S.* vt personā sunt realiter distinguui. Hinc enim

sequitur filium realiter distinguui per filiationem, qua dumtaxat constituitur in esse personā distinctā à *Spiritu S.* Si secundum, non fatisfacit argumento Scotti, cui satis fuit assumere, quod filius per filiationem distinguatur realiter quomodoconque à *Spiritu S.* *Secundo:* Quando Cai. concludit filium per filiationem non distinguui à *Spiritu S.* quia vt sic non opponitur illi relativū: vel loquitur de oppositione relativā ratione relationis tantum: quo pæcto opponuntur & distinguuntur duo correlatiū; & isto modo verum est filium per filiationem non opponi *Spiritu S.* sed tamen hinc non sequitur, quod filius per filiationem non distinguatur à *Spiritu S.* quia restat alijs distinctionis modus, quo per filiationem filius possit opponi relativū *Spiritu S.* & ab eo distinguui, videlicet ratione originis: quæ quidem origo relatio quādam est; quem modum distinctionis docuit Cai. *supra q. 30. a. 2.* cuius doctrinæ non videtur sufficere memor in hoc articulo. Si verò nomine oppositionis relativā intelligit omnem oppositionem relativā, etiam ratione originis, falsum est quod assumit, filium per filiationem non opponi relativā *Spiritu S.* & pugnat cum eo quod ipfem docuit in dicto loco.

Respondetur ad primum, neutrum intendi à *Ca-* *solar.* *iectano* præcisè, sed tertium, nimirum nullam filiatione formaliter & præcisè fieri distinctionem realē inter filium vt filius est, & *Spiritus S.* Nam distinctione realis ac proinde oppositio relativa originis quam habet filiatio sive filius ad *Spiritu S.* ex actiua spiratione est filiatione coniuncta in persona filij: qua spiratione per intellectum præcisa nulla remanet oppositio, & consequenter neque distinctione. Nec verum est filium filiatione constitui in esse personā distinctione à *Spiritu S.* Nam filiatione quidem in esse persone constituitur spiratione verò constituitur in esse distinctione à *Spiritu S.* vt ante diximus. Et per hæc solutur etiam secundum eiusdem expiatoris argumentum. Nam filiatione non conuenit ordo originis ad processionem, nisi ratione coniuncte spirationis. Et hoc est quod docuit Cai. in q. 30. a. 2. Ex quo patet solutionem *Val.* ad argumentum Scotti nihil afferre de proprio, nisi hanc propositionem dupliciter fallam, videlicet filius distinguuntur realiter à *Spiritu S.* per filiationem formaliter, quatenus per illam est ea persona, à qua *Spiritus S.* procedit. Nam primò falsum est filium realiter distinguui à *Spiritu S.* filiatione formaliter. Secundò falsum est filium filiatione esse eam personam, à qua *Spiritus S.* procedit formaliter loquendo. Si quidem spiratione filius constituitur, non quidem in esse personā simpliciter, sed cum addito scilicet à qua *Spiritus sanctus* procedit. Nam spiratione in hoc constituitur filius vt sit persona spirans sive spirator.

Contra respons. autem D. Th. ex quarto quolibet argumentatur Rada. Si homo non distinguuntur à lapide per rationalitatem, sequitur quod homo vt constitutus in sua specie specialissima per rationalitatem non sit alterius speciei specie-*Rada.* lissimè à lapide & plantis in suis naturis specificis consideratis. Consequens est omnino falsum, vt de se patet; ergo &c. Probatur sequela maioris, quia per te nō distinguuntur homo à lapide per rationalitatem; ergo per eam non est ab eo specie distinctus: aut si est distinctus specie; ergo per rationalitatem distinguuntur homo nō solum à speciebus animalium, cum quibus maximè conuenit: sed etiam à lapide & plantis, cum qui-
bus

bus minus conuenit: quod tamen prius negabas. *Repon.* differentias essentialis non aliter diuersas species realiter ab inuicem distinctas constitue-re, quam diuidendo per se cōmune genus; igitur differentia vnius generis diuisiua, puta rationale, per quod diuiditur animal, non constituit hominem specie distinctum, nisi à boue, leone & ceteris animalis speciebus per differentias idem animal per se cōdiuidentes constitutis: si de actu distingue-re conueniente differentia ex propria & eius præcisa ratione formalis loquendum sit. Et quamvis à lapide distingueatur homo per rationale: non est tamen hæc distinctio ex propria & præcisa ratione formalis rationis, sed quatenus differentiam superioris generis continet B

diuisiua scilicet animatum: qua non tantum homo, sed etiam vniuersa videntia rationis expertia à quolibet anima vitâ earente corpore distingueuntur. Propter quam causam D. S. in quolib. & alibi docet distinctionem positivam & absolutam eorum, quæ sub uno genere continentur, non esse nisi à speciebus sub eodem genere contentis: à ceteris autem distingui distinctione negativa, quæ est per habere & non habere. *Ad argumentum igitur dico* maiorem dupli-
citer intelligi posse. Vno modo de rationalitate quoad propria & præcisa sumpta: & sic admissa eius sequela nego falsitatem consequentis. Alio modo quatenus includit differentiam superioris generis diuisiua, puta animatum: & sic nego sequam. Ad cuius probationem dico nihil aliud probare, nisi per rationalitatem ut includit superioris generis differentiam distingui specie hominem à lapide: sicut etiam per rationalitatem distinguitur à Deo, prout in rationalitate clauditur modus distinctius entis creati sive finiti ab in creato & infinito.

CONTRA tertiam concl. militat 4. argumē-tum apud Molinam cum sua confirmatione. Vide solutiones apud eundem.

CONTRA quartam & quintam concl. argum. Rada. Primo. Quocunque formaliter aliquid constituitur in esse, eodem distinguitur distinctione conueniente illi esse, à quocunque simili-
mentem non habente: sed filius constituitur in esse personali filiatione; ergo filiatione distinguitur personaliter ab omni alia persona ab ipso; ergo per filiationem distinguitur personaliter à Spiritu sancto, qui est alia persona ab ipso; ergo per impossibile circumscribo à filio quo-
cunque alio, & maximè si est posterius filiatione, remanebit filius filiatione distinctus personaliter à quacunque alia persona; ergo seclusa spiratione à filio, quæ est posterior filiatione, remanebit filius personaliter distinctus à Spiritu S. & per consequens realiter. Omnes consequentia sunt evidentes. Probo maiorem: quia eodem est ens & vnum, vnitate conueniente tali vnitati: si aut est vnum est in se indistinctum & ab omnibus alijs distinctum. Minor patet: quia proprietas personalis filii, non est spiratio sed filiatione. *Reph.* maiorem in absolutis esse veram modo superius explicato; falsam autem in relativis formaliter & per se loquendo, ut ante diximus: sicut etiam falsum est, omne distingueens personaliter constitutere personam.

Replica Rada. Sed hoc probat Rada: quia quod distinguitur ab alio in quantum tale, distinguitur per aliquid, q. est de ratione eius in quantum tale, cōstituens illud in esse tali. *Reph.* minorē subsumenda, quam subiectet Rada, videlicet, sed filius in quantum est talis perso-na, vel in quantum est filius distinguitur à Spiritu S. duplē sēnū habere. Nam dictio illa speci-

ficatua in quantum potest specificare vel rem distinctam, vel rationem distingueendi: Si rem distinctam specificet, vera est minor, sed falsa est maior. Si rationem distingueendi, adhuc dupli-
citer intelligi potest. *Vno modo*, ut ratio distingue-
di sit ipsa personalitas, puta filatio secundum propriam rationem formalem: & sic falsa est mi-
nor. *Alio modo*, ut ratio distingueendi sit quid clau-
sum in ratione personæ secundum integrum eius conceptum complectentem omnes eius propri-
tates & notiones, & sic vera est minor sed falsa est maior. Nam in ratione personæ filii sic per-
fectè concepti clauditur spiratio, ut eius proprie-
tas sive notio, quæ non est filii constitutiva ut filius est, sed ut spirator est, eadem tamen per se & substantialiter cum persona filii. Ex hac re-
sponsione magis eluet veritas responsionis Cai.
ad simile argumentum dicentes duplex esse per-
sona distinctuum: vnum faciens formaliter personam & eius distinctionem: aliud quod for-
maliter efficit distinctionem &c, prout supra decla-
rauimus. Quam doctrinam sequitur & explicat
Ferrar. in 4. cont. gent. c. 24. ad 4. Scoti. Nec est in-
conueniens in materia SS. Trinitatis sive diuinarum
personarum duplex in aliqua vel aliquibus
personis esse personaliter distinguens, immo ne-
cessarium: quia prima distinctio diuinarum per-
sonarum attenditur secundum hæc duo, à quo a-
lius & qui ab alio: quorum alterum scil. qui ab alio subdistinguendum est per differentias per se,
qui scilicet sunt eiusdem rationis, ut scilicet eo-
rum, qui sunt ab alio, vnum eorum ab eorum al-
tero sit, ut ait S. D. de potent. q. 10. a. 5. Sicut igitur
nomine paternitatis & generationis significatur
ordo naturæ, quo pater est principium filij: & no-
mine filij ac generationis passiuæ denotatur or-
do naturæ, quo filius est à patre: ita nomine spir-
ationis actiuæ significatur ordo naturæ, quo Pa-
ter & Filius sunt vnum principium Spiritus S.
nomine verò spirationis passiuæ aut processio-
nis importatur ordo naturæ, quo Spiritus S. est à
Patre & Filio. Quo sit ut omnino necesse sit du-
plex in patre distinctuum constituere: vnum
quo Pater distinguitur à Filio: & aliud quo dis-
tinguitur à Spiritu S. cum non sit idem ordo na-
ture sive originis inter patrem & filium, & inter
patrem & Spiritum. Et eadem ratione duo di-
stinctua necesse est in filio collocare ob duplice
ordinem naturæ vel originis, ad patrem scilicet
à quo per generationem procedit; & ad Spir-
itum S. per spirationem ab eo procedentem. Et
per hæc patet solutio ad alia quædam eiusdem
authoris argumenta contra Banneij responsio-
nem dicentes filium distingui à Spiritu S. per
suarum proprietatum collectionem, ex quibus
una est spiratio: sicut collectio proprietatum,
que est in hoc individuo, distinguit individuum
hoc ab alio.

ECONTRA quintam conclusionem argumen. ob 1. cont.
Rada cum Scoto. Primo. Generatio & spiratio in 5. concl.
diuinis sunt productiones inter se distinctæ secundum proprias rationes formales, etiam secluso quod spiratio sit à filio; ergo circumscribo quod spiratio sit à filio, statuit distinctio personalis filii & Spiritus S. qui sunt termini istarum productionum. Antecedens probatur; quia à quibus dimanant utpote intellectus & volun-
tas, sunt distincta inter se: tum etiam quia ratio formalis vnius est non eadem formaliter alteri;
tandem quia spiratio actiuæ non mutat suam rationem formalē per hoc, quod sit ab uno vel à duobus suppositis; quia cum actio non specificetur
supposito sed à termino, non distinguit specie
per

penes aliud & aliud suppositum. Probatur consequentia: quia aliter eadem persona esset terminus utriusque productionis, quod impossibile esse sic ostendo. Eadem persona non potest accipere esse duabus productionibus totalibus; ergo eadem persona non potest esse terminus generationis diuina & spirationis. Patet conseq. quia utraque est totalis productio. Antec. probatur; quia idem bis non potest simpliciter producnam tunc per neutrum recuperet esse necessario: quia qualibet seclusa, habet per alteram esse; ergo per nullam necessariò. *Resp.* antecedens verum esse de distinctione formali, non autem de distinctione reali: atque ita consequentia currit de distinctione filij, & Spiritus S. formalis non autem reali. Ad probationes antecedentis dico eas probare distinctionem tantum formalē processum, non autem realē, qua est per solum ordinem originis. Ad probationē cōsequentię: quia eadem persona non potest accipere esse duabus productionibus totalibus &c. dico falsum supponi, videlicet fore tunc duas processiones non tantum formaliter, sed etiam realiter. Nam si de sola formalis dualitate sit sermo, negatur assumptum. Ad cuius probationem, quod scilicet idem non potest bis simpliciter produci, dico falsum supponi, videlicet data illa hypothesi, idem bis produci. Nam tunc solum proprię & simpliciter diceretur idem bis produci, quando duabus productionibus realiter distinctionis procederetur; non autem si una tantum secundum rem productione duas habente rationes formales, puta generationis & spirationis producatur: sed tamen modo nostro intelligendi, quo personam prius conciperemus esse terminum generationis, deinde etiam spirationis, intelligeretur eadem persona quodammodo bis produci, primò simpliciter per generationem: deinde secundum quid per spirationem, ut hic admittit Cai. Sed hac dualitas & ordo productionis non esset in re, sed in ratione tantum.

Obi. 2.

Solut.

Replica
Rada.

Solut.

Secundo. Data illa hypothesi: Pater per voluntatem producit aliquid, & non absolutum, quia in diuinis absolutum est improductibile: non relationem; quia relatio non productur, sed persona: ergo producit personam Spiritus S. & non filij: quia præsupponit genita. *Resp.* facta illa suppositione, non forte distinctione nisi formaliter inter duas productiones, tñne processiones: & consequenter etiam inter producta siue procedentia. *Sed hanc respons. sic arguit Rada. Primò.* Inintelligibile omnino videtur, quod producit: et relatio per se subsistens, & quod non esset persona distincta à verbo: cum per nouam productionem tanquam eius terminus intrinsecus procederet; et si est noua relatio subsistens, ergo noua persona: quia relatio subsistens in diuini est persona. *Secundò.* Ad productionē amoris per se subsistens sufficit principium quo perfectum in supposito conueniente actioni: sed haec omnia essent in patre data hypothesi; ergo pater producet amorem infinitum per se subsistentem in natura diuina, qui verè esset persona Spiritus S. sicut & modo. *Et confirmatur*, quia cum de ratione intrinseca personae Spiritus S. non sit procedere à verbo, sequitur quod si ab eo non procederet, ad huc esset persona ab eo distincta. *Resp. ad primū*, tunc non fore nouam id est realiter distinctam productionem, nec nouam relationem subsistentem, ut supponit argumentum: sed eadem esset realiter productio & persona cum generatione & persona filij. *Ad secundum* *Naz. m. i. part. D. Th. tom. 2.*

A dico Patrem tunc producturum amorem infinitum per se subsistentem, qui esset persona Spiritus S. qui tamen realiter non distingueretur à filio. *Ad confirmationem* dico de ratione amoris esse in primo modo dicendi per se, ut procedat à verbo.

Contra eandem concl. sunt multa argumenta, quæ proponunt & soluunt Capr. in i. dīs. 11. Ferrar. in dicto cap. 24. Cai. Iauel. & alij expounderunt super hoc articulo, ad quos lectorum remittimus; sed post ea, quæ diximus, nulla supererit difficultas.

Contra sextam concl. argu. Val. *Obi. cont. 5. consl.* obstat, quo minus quantum est ex vi luminis naturalis, & quæ tunc potuisse intelligi aliter pertinet. *Solut.* *Resp.* obstat ea maxima absurdum, quæ deduximus in probatione conclusionis.

Contra viiām concl. argu. Val. *Obi. contra 6. vit. consl.* impossibile est ut aliquid in diuinis distinguat ab alio, nisi immediatè etiam opponatur illi vel ratione originis, vel ratione relationis: sed si Spiritus sanctus procederet à solo filio, pater nullo modo istorum opposeretur Spiritui S. ergo non esset possibile ut distingueretur ab illo. Major probatur ex eo, quod iam non est alius distinctionis modus, & quod ad intra non est in diuini, non potest esse. *Resp.* falsam esse minorem. *Solut.* Nam opponeretur tunc pater ratione originis mediate Spiritui S. sed tamen, ut diximus non essent diuina personae consubstantiales.

Sed contra hanc respons. insurget Rada. *Primò. Replica* In casu posito pater primò & per se esset personaliter distinctus à Spiritu S. per solum paternitatem omni alio secluso: quia per illam solum constitueretur in esse personali: ergo seclusa etiam huiusmodi oppositione esset à Spiritu S. distinctus personaliter. *Secundò.* Illa mediata oppositio de per accidens se habet ad distinguendum Patrem a Spiritu S. ergo aliquid aliud esset assignandum tñquam huiusmodi distinctionis per se causam. Conseq. tenet: quia omne per accidens debet reduci ad quod est per se. Antec. probatur: quia tunc pater respectu productionis Spiritus S. de per accidens se haberet, sicut in humanais aius respectu nepotis: si quidem ipso auo non existet, nihilominus produceretur. *Denig.* Distinctio personalis debet tribui cōstitutio personali; ergo solum paternitati & non illi mediatae oppositioni tribuenda esset distinctio realis patris à Spiritu S. *Resp. ad primū* falsum esse antec. *Solut.* Ad probationem, quia per illam solum constitueretur in esse personali, negatur consequentia ob supra dictam causam, cum ageretur de distinctione filij à spiritu sancto. *Ad secundum* negatur antec. Ad eius probationem negatur assumptum: nam esset tunc essentialis quadam connexio, tñm in essendo quam in operando inter patrem & filium: præfertim si ponerentur tres personae consubstantiales, ut modo sunt: quamvis ea facta suppositione, non essent verè consubstantiales. *Ad 3.* negatur antec. ob rationem sèpium assignatam.

SECUNDA CONTROVERSTIA.

De efficiacia secundaria rationis D. Thome.

Ioannes Rada contr. 15. a. 1. satis audacter *sententie* affirmat rationem hanc secundam D. Th. non *Expositio*; concludere propositum Cai. Sylu. Ripa *super hoc art.* & Ferrar. 4. *cont. gent. cap. 24.* existimant eam esse probabilem. Iauellus opinatur eam esse ne-